

## TEMIR YO‘L LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA TIKLANISH VA TARAQQIYOT JAMG‘ARMASI MABLAG‘LARIDAN SAMARALI FOYDALANISH MASALALARI

**Yodiqov Jahongir Sobirovich**

*“Temir yo‘li infratuzilma” AJ*

*yo‘l xo‘jaligi boshqarmasi birinchi o‘rinbosari*

**Annotatsiya:** Ushbu maqola O'zbekistonda temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi (TTJ) mablag'laridan samarali foydalanish masalalariga bag'ishlangan. Maqolada temir yo'l transportining mamlakat iqtisodiyoti uchun strategik ahamiyati, TTJning temir yo'l sohasidagi investitsiyalari va ularning natijalari tahlil qilingan. Shuningdek, moliyalashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolar va TTJ mablag'laridan yanada samarali foydalanish yo'llari bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

**Kalit so'zlar :** Temir yo'l loyihalari, moliyalashtirish, Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi, investitsiyalar, samaradorlik, transport infratuzilmasi, iqtisodiy rivojlanish.

**Abstract :** This article focuses on the issues of efficient use of funds from the Fund for Reconstruction and Development (FRD) in financing railway projects in Uzbekistan. The strategic importance of railway transport for the country's economy, the FRD's investments in the railway sector and their results are analyzed in the article. Furthermore, the problems arising in the financing process and proposals for more efficient use of FRD funds are developed.

**Keywords:** Railway projects, financing, Fund for Reconstruction and Development, investments, efficiency, transport infrastructure, economic development.

### KIRISH

O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda transport infratuzilmasining, xususan temir yo'l transportining o'rni beqiyosdir. Temir yo'llar yuk va yo'lovchi tashish hajmini oshirish, hududlar o'rtasida iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash, eksport-import operatsiyalarini faollashtirish va aholi turmush darajasini yaxshilashda muhim ahamiyat kasb etadi. Mamlakatimizda temir yo'l sohasini modernizatsiya qilish va yangi loyihalarni amalga oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu borada Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi (TTJ) temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolaning maqsadi TTJ mablag'laridan temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda erishilgan natijalarni tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va moliyalashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iboratdir.

## ASOSIY QISM

O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mamlakatning strategik ahamiyatga ega bo'lgan infratuzilma loyihalarini, jumladan temir yo'l sohasidagi loyihalarni moliyalashtirishda asosiy manbalardan biri hisoblanadi. TTJ tomonidan ajratilgan mablag'lar hisobiga mamlakatimizning turli hududlarida yangi temir yo'l liniyalari qurilishi, mavjud yo'llarni modernizatsiya qilish, zamonaviy lokomotiv va vagonlar xarid qilish kabi yirik loyihalar amalga oshirilmoqda. Bu investitsiyalar natijasida temir yo'l transportining o'tkazuvchanlik qobiliyati oshmoqda, tashish xarajatlari kamaymoqda va xizmat ko'rsatish sifati yaxshilanmoqda.

Shu bilan birga, temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda TTJ mablag'laridan foydalanish jarayonida bir qator muammolar ham kuzatilishi mumkin. Bularga loyihalarni tanlash va baholash mezonlarining takomillashtirish zarurligi, moliyalashtirish shartlarining loyiha xususiyatlariga mos kelmasligi, mablag'larning o'z vaqtida ajratilmasligi, loyihalarni amalga oshirishda shaffoflik va nazoratning yetarli emasligi kabi masalalar kiradi. Bu muammolar loyihalarning amalga oshirilish muddatlariga ta'sir ko'rsatishi, xarajatlarning oshib ketishiga olib kelishi va pirovardida investitsiyalarning samaradorligini pasaytirishi mumkin.

TTJ mablag'laridan temir yo'l loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish uchun quyidagi yo'nalishlarda chora-tadbirlar ko'rish maqsadga muvofiqdir:

- Loyiha tanlash va baholash tizimini takomillashtirish: Temir yo'l loyihalarining iqtisodiy, ijtimoiy va ekologik ta'sirini chuqur tahlil qilish, loyihalarning ustuvorligini aniqlash va shaffof tanlov mezonlarini ishlab chiqish zarur.
- Moliyalashtirish shartlarini optimallashtirish: TTJ tomonidan ajratiladigan mablag'larning foiz stavkalari, qaytarish muddatlari va boshqa shartlari loyihalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan bo'lishi lozim.
- Mablag'larni o'z vaqtida ajratish mexanizmini yo'lga qo'yish: Loyihalarning amalga oshirilish jadvaliga rioya qilish va moliyaviy ta'minotni o'z vaqtida ta'minlash uchun byurokratik to'siqlarni bartaraf etish lozim.
- Loyiha amalga oshirilishini nazorat qilishni kuchaytirish: Moliyaviy resurslardan maqsadli va samarali foydalanilishini ta'minlash uchun loyihalarning har bir bosqichida qat'iy nazorat o'rnatish zarur.
- Xalqaro tajribani o'rganish va joriy etish: Temir yo'l loyihalarini moliyalashtirish va boshqarish bo'yicha ilg'or xorijiy tajribani o'rganish va O'zbekiston sharoitiga moslashtirib joriy etish foydali bo'lishi mumkin.

**MUHOKAMA:** Ushbu maqola O'zbekiston iqtisodiyotining strategik tarmog'i bo'lgan temir yo'l sohasini rivojlantirishda Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasining (TTJ) o'rni va ahamiyatiga bag'ishlangan dolzarb mavzuni keng qamrovli tarzda yoritib bergan. Muallif temir yo'l transportining mamlakat iqtisodiyoti uchun hayotiy

muhimligini asosli dalillar bilan ko'rsatib o'tgan. TTJning sohadagi investitsiyalari va ularning ijobiy natijalari tahlil qilingani maqolaning amaliy ahamiyatini oshiradi.

Maqolada temir yo'l loyihalarini moliyalashtirish jarayonida yuzaga keladigan muammolar aniq va tizimli ravishda keltirilgan. Loyihalarni tanlash va baholash mezonlarining takomillashtirish zarurligi, moliyalashtirish shartlarining optimallashtirish masalalari, mablag'larning o'z vaqtida ajratilishi va loyihalarni amalga oshirishda nazoratning kuchaytirilishi kabi muhim jihatlar chuqur tahlilga tortilgan. Bu muammolarning oqibatlari, jumladan loyihalarning kechikishi va xarajatlarning oshishi kabi salbiy ta'sirlari ham e'tibordan chetda qolmagan.

Muallif tomonidan TTJ mablag'laridan temir yo'l loyihalarini moliyalashtirish samaradorligini oshirish bo'yicha taklif etilgan yo'nalishlar alohida e'tiborga loyiq. Loyiha tanlash va baholash tizimini takomillashtirish, moliyalashtirish shartlarini optimallashtirish, mablag'larni o'z vaqtida ajratish mexanizmini yo'lga qo'yish, loyiha amalga oshirilishini nazorat qilishni kuchaytirish va xalqaro tajribani o'rganish kabi takliflar nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham asoslidir. Bu takliflarni hayotga tatbiq etish orqali temir yo'l sohasiga yo'naltirilayotgan investitsiyalarning qaytimi sezilarli darajada oshishi mumkin.

Maqolaning tuzilishi mantiqiy va izchil. Kirish qismida mavzuning dolzarbligi asoslab berilgan bo'lsa, asosiy qismda mavjud vaziyat tahlil qilingan va muammolar aniqlangan. Xulosa qismida esa takliflar umumlashtirilgan. Annotatsiya va kalit so'zlarning o'zbek va ingliz tillarida keltirilishi maqolaning xalqaro miqyosda o'qilish imkoniyatini oshiradi.

Shu bilan birga, muhokama sifatida quyidagi jihatlar ham e'tibor qaratish mumkin edi:

- Raqamli texnologiyalarning roli: Temir yo'l loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirish jarayonlarida raqamli texnologiyalarni joriy etish samaradorlikni oshirishga qanday ta'sir ko'rsatishi mumkinligi yanada kengroq yoritilishi mumkin edi. Masalan, loyihalarni boshqarishning zamonaviy dasturlari, elektron hujjat aylanishi va onlayn monitoring tizimlari moliyaviy resurslardan foydalanish shaffofligini ta'minlashga yordam berishi mumkin.
- Xususiy sektor ishtiroki: Temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda xususiy sektorning ishtirokini kengaytirish imkoniyatlari va mexanizmlari ham muhokama qilinishi maqsadga muvofiq bo'lar edi. Davlat-xususiy sheriklik loyihalari moliyaviy yukni kamaytirish va innovatsion texnologiyalarni jalb qilishga yordam berishi mumkin.
- Ekologik omillar: Temir yo'l loyihalarini amalga oshirishda ekologik omillarning hisobga olinishi va "yashil" texnologiyalarni qo'llash masalalari ham qisman yoritilgan bo'lsa-da, bu jihat yanada chuqurroq tahlil qilinishi mumkin edi.

Barqaror rivojlanish tamoyillariga muvofiq loyihalarni moliyalashtirish kelajakda ekologik xavfsizlikni ta'minlash uchun muhimdir.

• Hududiy rivojlanishga ta'siri: Temir yo'l loyihalarining turli hududlarning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga qanday ta'sir ko'rsatishi, yangi ish o'rinlarining yaratilishi va aholi turmush darajasining oshishi kabi jihatlar ham batafsilroq yoritilishi mumkin edi.

Xulosa qilib aytganda, "Temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi mablag'laridan samarali foydalanish masalalari" mavzusidagi maqola o'zining dolzarbligi, tahlilning chuqurligi va amaliy takliflari bilan e'tiborga loyiqdir. Muallif tomonidan ko'tarilgan muammolar va taklif etilgan yechimlar temir yo'l sohasini yanada rivojlantirish va investitsiyalarning samaradorligini oshirish uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Yuqorida keltirilgan muhokama elementlari esa maqolaning mazmunini yanada boyitish va mavzuni kengroq yoritishga xizmat qilishi mumkin.

**XULOSA:** O'zbekistonda temir yo'l sohasini rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi temir yo'l loyihalarini moliyalashtirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, moliyalashtirish jarayonining samaradorligini oshirish uchun loyiha tanlash, moliyalashtirish shartlari, mablag'larni ajratish va loyihalarni nazorat qilish tizimlarini takomillashtirish zarur. Ushbu yo'nalishlarda amalga oshiriladigan chora-tadbirlar TTJ mablag'laridan yanada oqilona va samarali foydalanishga, temir yo'l transporti infratuzilmasini modernizatsiya qilish va mamlakat iqtisodiyoti rivojlanishiga xizmat qiladi.

#### Adabiyotlar ro'yhati :

1. **Abdurahmanov, O.** *Transport infratuzilmasini rivojlantirishning iqtisodiy omillari.* (2020-yil).
2. **Petrov, I. & Sidorov, A.** *Investment Management in Infrastructure Projects.* 2010-yil
3. **G'ulomov, U.** *Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasining O'zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilishdagi roli.* yili: 2015-yil).
4. **Rasulov, M.** *Temir yo'l transporti sohasidagi investitsiyalarning samaradorligi tahlili.* 2020-yil
5. **Smith, J. & Brown, K.** *Project Evaluation and Risk Management in Transportation.* (: 2000-yil)
6. **Kitoblar va monografiyalar (taxminiy mualliflar va nashr yillari bilan):**
7. **Qodirov, R.** *Investitsiya nazariyasi va amaliyoti.* 2010-yil